

Oponentský posudek na práci pana Zbyňka Zichy *Filosofie výchovy a hermeneutika chórismu*

Předkládaná práce je zvláštní nejen svým názvem, ale také celkovým zpracováním. Již v úvodu je vyjádřen její cíl, tj. promyslet vztah mezi filosofií výchovy a myšlením chórismu. Dá se předběžně říci, že toto se autorovi podařilo. Stejně tak je nutno považovat za zdařilé autorovo úsilí „přispět do diskuse o povaze a smyslu filosofie výchovy“, jak sám na začátku uvádí. Ostatně celé autorovo úsilí funguje jako příspěvek k řešení problematiky podstatně se týkající současné doby, totiž otázek, jak má člověk žít, co může poznat a co může řešit. V tom spatřuji jeden z hlavních autorových přínosů k řešení problémů člověka současné doby, v tomto případě v podobě filosofických analýz.

Z hlediska stanovených cílů autor rozčlenil předkládané dílo do čtyř kapitol. Již v první kapitole jsou prezentována autorova metodologická východiska založená na jeho úsilí rozvíjení filosofického myšlení, on sám uvažuje o filosofujícím myšlení. Přitom zejména v ní, části, ale dále také vychází z rozumové analýzy některých základních pojmů důležitých pro filosofii jako celek a zvláště pak pro filosofii výchovy. Zároveň je v této části připomenuta autorova filosofická inspirace především Heideggerem a Patočkou, ale také antickou filosofickou tradicí. Ostatně je možno připomenout, že také v dalším textu je antická tradice prezentována zasvěceně a adekvátně ke zkoumanému tématu. Totéž je možno konstatovat i o dalších myslitelích, jimž se autor nechal inspirovat. Snad jen, a to se týká právě této první kapitoly, že její závěr je značně obecný a že nebylo nutné uvádět odbornou literaturu týkající se sledované problematiky.

Poté následující další kapitoly, v nichž je možné spatřovat originální přínos autorovy práce, V první řadě je to filosofická analýza filosofie výchovy. Autor se hlásí k metodologii pro jeho práci nosné, metodologii založené na otevřenosti myšlení určující i otevřenosti řešení jím zkoumaných problémů. Kromě toho již v úvodní části spíše naznačuje, že se nechává ovlivnit hermeneutickým chórismem. K tomu pak jen dílčí připomínky: na s. 12 se opakuje vymezení obsahu práce, k tomuto tématu se pak autor vrací poměrně zbytečně i dále.

V dalších kapitolách pak autor provádí analýzu porozumění problematice filosofie výchovy jako specifického způsobu filosofického uvažování a dále vzdělání a jeho spojitostem s filosofickým přístupem. To pak je i nadále interpretováno v rovině jeho spojitosti s praktickou vzdělávací činností. Za zajímavé a podnětné je možno označit jeho výklad antického pochopení výchovy a jeho odkaz pro doby následující. Autor provádí v těchto částech vlastně na bázi zkoumání pojmů spojených právě s filosofií výchovy, především pak s odkazováním na antickou filosofickou tradici, zároveň analýzu přístupu k výchově tak, jak to uskutečňuje moderní filosofické myšlení. Porozuměním obsahu jednotlivých pojmů, často pak i jejich jakousi reinterpetací, dochází k originálním závěrům týkajícím se výchovy jako praktického procesu odehrávajícího se v moderní době. Výchova tak pro něho je především výchovou myšlením a k myšlení vedoucím k tomu, aby člověk se dokázal orientovat ve světě, v němž žije. Snad ještě na okraj poznámka, že značný důraz kladený na svatost jako to, co ve výchově je obsaženo, se mi jeví diskutabilním, ale to je spíše otázka do diskuse než výtky.

Za jádro práce z hlediska originality autorova uvažování považuji kapitolu čtvrtou, v níž se autor věnuje analýze chórismu jako specifického způsobu filosofického uvažování a tomu, jak je princip chórismu spojen s moderním filosofickým myšlením a v jeho rámci pak především s hermeneutikou. Ve svých úvahách se autor často nechává vést filosofií Heideggerovou a kromě ní pak zejména Patočkovým uvažováním o specifičnosti filosofie výchovy a jejího spojení s lidskou činností. Princip chórismu objevující se již v antice je autorem ve spojitosti s tím, jak porozuměl soudobé filosofii, zejména učení Heideggerovu a Patočkovu, i když se nejedná pouze o ně, aplikován na strukturu filosofie výchovy založené na tradici hermeneutiky jako teorie rozumění a dorozumění mezi lidmi, toto vše pak ve spojení s pochopením i ostatního světa. Vůbec hledisko spojitosti filosofie výchovy s lidskou činností, lidským životem je důležitým metodologickým činitelem předkládané práce. Diskuse hodným pak zůstává téma Komenského pojetí výchovy a chórismu. Není metodologie chórismu přece jen příliš vzdálená filosofickému uvažování přechodu od středověku k novověku, kam Komenský svým učením spadá? Právě zde se ale objevuje také to, co činí celou práci originální a podnětnou, což je směřování k pojetí výchovy jako otevřenosti světu i druhému, výchovy jako dialogu a výchovy jako výchovy k myšlení a myšlením sloužícím tomu, aby člověk co nejvíce pochopil své postavení ve světě jako jsoucím, a především ve svém lidském bytí, pobytu. To vše se pak týká i celého jeho života vyplněného různorodými aktivitami.

Za podnětné je nutno přijmout i závěrečné shrnutí, založené na myšlence otevřenosti filosofického uvažování, a to právě spojitosti s filosofií výchovy. Dle mého názoru samozřejmě otevřenou otázkou zůstává poměr myšlení i iracionality objevující se v celkovém výchovném působení. Snad je nutno připomenout i to, že problematika filosofie výchovy je spojena s problematikou morálky, to autor ve svém textu zmiňuje, ale v samotném závěru nijak dále neakceptuje.

Celek práce je poměrně rozsáhlý, je napsán kultivovaně, autor prokazuje jak orientaci ve filosofii, zejména antické soudobé, a to citacemi, odkazy, prezentací různých úvah, tak i tím, jak podněty obsažené v dílech různých myslitelů dokáže rozvádět do samostatných úvah. Vůbec samostatné uvažování nad problémy je jednou ze silných stránek celého díla. Jen pak malé postesknutí, že auto někde přehlédl a neodstranil pár překlepů. Autor prokázal nejen znalost různých směrů soudobého filosofického myšlení, zejména pak orientaci v soudobé hermeneutice a její návaznosti zvláště na Heideggera, ale i schopnost tvůrčího filosofického uvažování.

Práci jednoznačně doporučuji k obhajobě, považuji ji za podařený příspěvek k rozvoji filosofie výchovy především tím, že autor hledá nové cesty a přístupy k problematice řešení v této sféře filosofického myšlení.

Plzeň, 28. 7. 2015

PhDr. Stanislav Stark, CSc.

Katedra filosofie Fakulty filosofické ZČU Plzeň

